

INHOUD

HOOP • 11

1969-1971

1969 Een olifant trompetterde door de nacht • 13

1970 De plotse roem overviel me als een virus • 36

1971 Wanneer is de weegschaal voor het laatst geijkt? • 66

EXPRESS • 95

1972-1974

1972 Dat is het spel, zo zijn de regels en zo moet het
gespeeld worden • 97

1973 Onvoorwaardelijke toewijding aan mijn talent • 122

1974 Scholeksters en kokmeeuwen zorgden ervoor
dat het niet stil werd • 148

INTERIEUR • 173

1975-1977

1975 Ze vroeg om de paar minuten wat er met
mama was • 175

1976 Je zit erbij zoals je een paar jaar geleden in je
bed lag • 202

1977 Mist en rook in de verte • 227

CODE • 251

1978-1980

1978 Vechten tegen de bierkaai • 253

1979 Wereldverbeteraar! • 283

1980 'Zolang ik maar genoeg van jou hou' • 313

NAHETNU De hemel is de hel • 331

Dankwoord en verantwoording • 345

H O O P

1969-1971

1969

EEN OLIFANT TROMPETTERDE DOOR DE NACHT

Minder dan een dag nadat zij op mijn pad gekomen was, opende ik voor haar de deur van de artiesteningang – waarvan de dranger zich tegen mijn binnenkomst leek te verzetten – en liepen we samen Carré in. Ze wees: ‘Als er circus is, zijn daar de stallen.’ De achterportier was nergens te bekennen. We omhelsden elkaar onwennig. Terwijl ze de trap op liep naar de kleedkamers keek ik haar na en ging zitten op de derde tree. Ik kon de stallen ruiken. De paarden. De olifanten. Ik snoof mijn neus vol.

Dit buitenkansje liet ik me niet ontnemen. Bij de meeste theaters word je naar de artiesteningang met sierlijke letters verwezen. Het woord artiestentrap kom je nergens tegen. Deze legendarische trap was al door heel wat grootheden bestegen.

De Zwitserse clown Grock was misschien wel de grootste. Hij liep, een concertino bespelend, naar een Thonet-stoel. Wilde op de zitting gaan staan, maar zakte erdoorheen. In één beweging door, terwijl hij de concertino bleef bespelen, sprong hij op en landde met zijn achterste op de rugleuning, zijn hakken op de rand van de zitting. Dat bleef hij doen tot op hoge leeftijd.

Onze eigen Johan Buziau moet deze trap ook vele malen

bekloppen hebben. Buus kwam tijdens de oorlog op met een portret van Göring onder zijn arm en vroeg het publiek: ‘Wat zal ik met oom Hermann doen? Ophangen? Of tegen de muur zetten?’

Josephine Baker is hier ook omhooggevlinderd. Met haar kostuum in een koffertje. Het beroemde bananenrokje. Arthur Rubinstein, Louis Armstrong. En niet te vergeten, honderden malen, Toon Hermans, de Limburgse clown. Zonder wie ik een ander bestaan zou hebben geleefd. En Willy ‘Snip’ Walden en Piet ‘Snap’ Muijselaar, natuurlijk.

1

Zo’n drie maanden geleden reed Just Enschedé, vriend en manager van Bram en mij, na twee optredens van Neerlands Hoop in Bange Dagen in het Domburgse Badpaviljoen via de Zeelandbrug terug naar de Randstad.

Op Schouwen-Duiveland passeerden we op luttele hectometers de plek waar mijn grootvader Willem Govert de Jonge een roeping had gekregen. Een hallucinant verzoek van God zelf aan de veertienjarige boerenknecht: ‘Wilt gij Mijn evangelie verkondigen en de komst van Mijn Koninkrijk op aarde helpen versnellen?’ Willem, de vader van mijn vader Andries, antwoordde volmondig: ‘Ja!’ Hij kreeg door die keuze een toekomst die, afgezien van het hiernamaals, compleet afweek van de vooruitzichten van zijn voorvaderen.

Op zijn twintigste verliet Willem Govert Duiveland en besefte hij dat hij op een eiland geleefd had. Hij vestigde zich als bijbelcolporteur in Brabant en wist zich via zelfstudie op te werken tot evangelist. De eerste zoon die hij kreeg moest vanzelfsprekend dominee worden. Andries ging in Groningen bij professor Van der Leeuw theologie studeren.

Op een tennisfeestje maakte Andries kennis met Harmanna Martha Furda, die hem André ging noemen. Hij haar: Manny. Zij was de dochter van een confectiefabrikant die een gewaardeerd lid was van de Groningse bourgeoisie.

In 1942 bleek Manny zwanger, waardoor André en zij overhaast moesten trouwen. Hun eerste zoon werd traditioneel Willem Govert gedoopt.

Ik kwam in augustus 1944 in Westernieland ter wereld en werd naar de vader van mijn moeder genoemd: Frederik Jan Georg. We verhuisden in 1946 naar Workum. Een jaar later verloren mijn ouders een tweeling. Van de twee jongetjes, die resuspositief waren, werd niet op tijd bloed gewisseld. Nadat de restauratie van de Grote Kerk in 1951 voltooid was werd het gezin De Jonge naar Zaandam geroepen. In 1958, tijdens een schoolavond in zaal De Wadden in Koog aan de Zaan, overkwam mij wat mijn grootvader ruim een halve eeuw eerder moet hebben ervaren: een niet mis te verstane openbaring. In mijn geval van een komisch talent. Een halfjaar later zag ik Toon Hermans in zijn eerste one-manshow op televisie en op slag werd me duidelijk dat mijn toekomst in het theater lag. Na negen jaar wist ik uiteindelijk in Goes mijn einddiploma hbs B binnen te slepen. De weg naar Amsterdam lag open. Daar ontmoette ik in februari 1967 bij het Amsterdams Studenten Corps Bram Vermeulen, met wie ik mij op het eerste gezicht artistiek verbonden voelde. We verzorgden samen met Johan Gertenbach het lustrumcabaret Cabariolet in 1967 en een jaar later maakten Bram en ik als duo furore onder de naam Neerlands Hoop in Bange Dagen op het studentencabaretfestival Cameretten in Delft. Op 20 juni 1969 ging, op initiatief van directeur Peter Lohr, ons eerste theaterprogramma in première in de Haarlemse Stadsschouwburg. Tien weken later vestigden we onze naam in Amsterdam door in de maand september

vijfentwintig uitverkochte voorstellingen te spelen in het Shaffy Theater aan de Keizersgracht, in een zaaltje verborgen op de tweede verdieping van gebouw Felix Meritis ('Gelukkig door verdiensten'). Het hoofdkantoor van de CPN.

De laatste week pilde het flowerpowerachtig beschilderde zaaltje met zijn met tapijt beklede banken uit. Elke voorstelling werd magisch door de roes waarin de spelers zichzelf en het publiek wisten te brengen, het gevolg van de razendsnelle en onverwachte mengeling van absurditeit, flauwiteit en pseudo-diepzinnigheid.

Behalve op de avond dat Wim Kan kwam kijken. Wim zat al vanaf tien over halfacht klaar met zijn vrouw Corry Vonk aan zijn zijde, waarschijnlijk in de veronderstelling dat de aanvang acht uur was. De voorstelling begon officieel om halfnegen. Door de onbekendheid van de locatie en de druk waaronder het onervaren kassapersoneel kwam te staan werd het soms wel vijf over halfnegen of later voor wij het podium op stormden. Dit had ertoe geleid dat iedere toeschouwer van de aanwezigheid van Wim Kan op de hoogte was, wat de verwachtingen verder opschroefde.

Wat zou de oude meester ervan vinden?

Bram en ik zaten ons intussen in de kleedkamer flink op te fokken. Onze sterke punten werden door Bram benadrukt. Vooral dat genadeloze tempo. Het kon niet misgaan.

Veel te snel raffelden we de voorstelling af. Het publiek kreeg nauwelijks kans te reageren. De lach smoorde, de magie bleef in de kleedkamer achter. Wij dropen af.

'Dram en Preek' concludeerde Wim Kan in zijn dagboek. Kort tevoren was hij bij Herman van Veen nog 'van zijn stoel gevallen van het lachen'.

Bram, ex-topvolleyballer, was gewend overal een wedstrijd van te maken. Tegen Herman van Veen stonden we inmiddels met 1-0 achter.

Drie dagen later was het andere koek toen Hugo Claus, Fons Rademakers, Cees Nooteboom en Liesbeth List in de zaal zaten. Na afloop werd duidelijk waarom. Eigenlijk had ik die avond auditie gedaan voor een rol in de film *Mira*. Fons zou de regie doen en Hugo het scenario. ‘En?’ vroeg ik na afloop brutaal. Ze hadden erg genoten van de voorstelling. ‘Nee, ik bedoel de auditie.’

‘Don’t call us, we call you,’ zei Hugo Claus olijk.

Ik schrok op. Iemand kwam naar beneden. Ik ging staan. Het was de achterportier: ‘Wat doe jij hier?’

‘Ik heb net mijn vriendin weggebracht.’

‘Wie?’

‘Hella Asser.’

‘Gefeliciteerd. Doe haar maar de groeten van Joop.’

‘Wie is Joop?’

‘Ik natuurlijk! Nou, jij boft.’

Moest ik me bekendmaken? Hem vertellen dat ik hier binnenkort ook zou optreden?

De achterdeur ging piepend open. ‘Kun je niet eens wat aan die dranger doen, Joop?’

‘Het moet niet te makkelijk worden om Carré binnen te komen, meneer Sleswijk.’

‘Nou, wat mij betreft kan het niet druk genoeg zijn, Joop. Vooral aan de voorkant!’

Vorige week hadden Bram en ik op uitnodiging in de aula van de TH in Delft gestaan. Als eregasten, die tijdens het juryberaad van Cameretten het publiek mochten amuseren. Het leek een soort wiedergutmachung. Normaal gesproken was die eer voorbehouden aan de winnaar van de vorige aflevering, Don Quishocking. Wij waren, ondanks de enorme bijval, slechts vijfde geworden.

We zagen dit optreden als een revanche. Een beslissingswedstrijd. Bij het opstellen van de elektrische piano op het toneel was een journalist die daar niets te zoeken had op een plugje gaan staan. Bij gebrek aan een reserveplug – leermomentje – was Bram gedwongen achter een snel opgetrommelde staande piano te gaan zitten, onzichtbaar voor het publiek. Bram had met opzet voor de Hohner-pianet gekozen zodat de mensen hem konden zien.

Hij was ontroostbaar. De voorstelling verliep allerminst vlekkeloos. Dat kwam volgens onze analyse door te hoge verwachtingen van een uitzinnig publiek. Dat Brams concentratie door het plug-incident niet optimaal was geweest, hield ik voor me. Bram bleef er de pest in houden.

Misschien was ik zelf ook wel wat gefrustreerd. In ieder geval raakte ik, vol adrenaline, in gesprek met Nico Knapper, stichter van de Werkwinkel. Een zangers-tekstschrijverscollectief, geworteld in een kneuterige vaderlandse opvatting van beschaafd amusement. Met een vleug moderne Amerikaanse protestsong en een scheut diepgang van het Franse chanson. Fel betoogde ik: 'Met dat doodgerepeteerde afgekloven repertoire sus je publiek en de artiest verder in slaap!' De journalist die op het plugje was gaan staan schreef gretig mee. Ik gooide er tot groot genoegen van de omstanders een schepje op: 'Wijn, stokbrood met brie, op een zoete melodie.'

Dat was vorige week.

Gisteren waren Eddy, Just en ik in het spoor van Bram overdreven luidruchtig via de keuken het huis van het gezin Kiewiet de Jonge binnengedrongen. We kwamen uit Leiden, waar we met Leidse studenten de lustrummusical *De Dag dat de Onschuld Doodging* gerepeteerd hadden. Titia, de jongste dochter des huizes, zou zo dadelijk haar verkering

met Bram consolideren middels een verloving. Een laatste feestelijke afweging van de voors en tegens van de consequenties van het aanstaande jawoord. Een ‘ja’ waar je de rest van je leven aan vastzat.

Eddy – de regisseur van de musical –, Just en ik vonden dat verloven nogal botste met het groeiende vrijgevochten imago van Neerlands Hoop. Trouwen was flauwekul. Om ons heen werd er al volop gehokt. Bovendien: homo’s trouwden toch ook niet?

Zelf hadden we, zonder veel nadenken of het ideologisch verantwoord was, op advies van Peter Lohr Neerlands Hoop ondergebracht in een vennootschap onder firma: Good Boy Productions. Als we in dit tempo doorgingen met door de knieën gaan waren we binnen de kortste keren de braafste jongens van de klas.

In kleine groepjes stonden de gasten met een glas in de hand de gebeurtenissen af te wachten. Niemand zat, waardoor het klassieke meubilair voornamelijk in de weg stond. Ik werd voorgesteld aan de ouders van Titia, haar zuster en haar broer. Ze kwamen over als betrouwbare burgers. Bij het raam stonden Brams vader en moeder en zijn broer Jaap met sigaret ook niet bepaald op het punt de revolutie te laten uitbreken. Kees, de oudste broer van Bram en architect, had af moeten zeggen. Titia stond nerveus lachend in een zelf-gecreëerde robe van Thaise zijde, omringd door haar Haagse vriendinnen. Schichtige blikken gingen mijn kant op. Hoofdknikjes werden gewisseld. De verloving zou toch niet op touw gezet zijn om Bram te binden? Want stel je voor dat hij na het volleybal ook de brui aan Titia zou geven in het belang van Neerlands Hoop. Ik dacht er meteen achteraan dat dit soort achterdocht nieuw voor mij was. Wie had sneller last van de plotselinge roem, de omgeving of ik?

Ik omhelsde Jos Hoogveld, een striptekenvriend van Bram.